

BOGOMILISMUL ȘI CULTURA MASELOR POPULARE DIN BULGARIA ȘI ȚĂRILE ROMÎNE

ANTON BALOTĂ

Bogomilismul este cea dintâi mișcare antifeudală a maselor populare din Europa medievală, care dispune de o ideologie proprie, acționează organizat și reușește să polarizeze aspirațiile și tendințele unor largi pături sociale, mai ales de la sate, exercitând astfel o influență profundă asupra evoluției social-politice și culturale a poporului bulgar.

Mișcarea bogomilică și ideologia ce o susține deschid seria marilor mișcări populare antifeudale care străbat evul mediu și îmbracă adesea haina ereziei, religioase deoarece «pentru ca relațiile sociale existente să poată fi atacate, ele trebuiau despuiate de aureola pe care o purtau»¹. Amploarea și importanța fenomenului se vedește în influența exercitată asupra maselor populare din alte țări, unde apar manifestări similare, în strînsă legătură cu «erezia bulgară» (Patarenii în Bosnia, «Babunii» în Serbia, Catarii în Italia, Albigenzii în Franța), și în cruzimea cu care adepții ideilor bogomilice sînt urmăriți pretutindeni de reprezentanții orînduirii feudale. Aceștia folosesc împotriva lor metode variînd între arderea pe rug, individuală sau în grupuri mici, și uciderea în masă a populației din regiuni întregi.

Mișcare social-revoluționară cu răsunet general european, precursora a marilor zguduiri sociale și ideologice din secolele următoare, bogomilismul și ramificațiile sale occidentale au trezit de timpuriu interesul cercetătorilor. Bibliografia problemei numără astăzi cîteva sute de lucrări, semnate de nume aparținînd aproape tuturor țărilor europene. După al doilea război mondial au apărut cîteva cercetări de ansamblu și o serie de studii scrise, unele, de pe poziții idealiste, altele de pe pozițiile materialismului istoric². Ultima sinteză

¹ Fr. Engels, *Războiul țărănesc german*, Ed. III, București, 1958, p. 49.

² O bibliografie aproape exhaustivă asupra bogomilismului se poate reconstitui din următoarele monografii și studii: A. Vaillant și H. Puech, *Le traité contre les Bogomiles du Cosmas le Prêtre*, Paris, 1945, 348 p.; St. Runciman, *Le manichéisme médiéval*, Paris, 1948 (versiunea franceză a cărții apărute la Cambridge în 1947); D. Obolenski, *The Bogomils. A Study in Balkan Neo-manichaeism*, Cambridge, 1948 (O amplă prezentare critică a lucrării a făcut-o la Institutul de Istorie al Acad. R.P.R. Prof. P. P. Panaitescu. Folosim în lucrarea noastră manuscrisul referatului său); E. Turdeanu, *Apocryphes bogomiles et apocryphes pseudo-bogomiles*, în «Revue de l'histoire des religions» tom. 138, 1950, p. 22—52 și tom. 139, p. 176—218 și mai ales, D. Anghelov, *Богомилството в България*, ed. I, Sofia, 1947, ed. a II-a, Sofia, 1961; versiunea rusă, Moscova, 1959.